

Barroso als boegbeeld van de technocraat die niet weet wat buiten Brussel speelt

Interview met Bas Eickhout

18 september 2013

2014 wordt een belangrijk jaar voor de EU met Europese Parlementsverkiezingen gevolgd door de selectie van een nieuwe Voorzitter van de Europese Commissie. Waarschijnlijk wordt het ook het afscheid van Barroso die dan twee periodes van 5 jaar als Commissievoorzitter is gediend. Een terugblik met Bas Eickhout (Europarlementariër GroenLinks en vicevoorzitter van de Europese Groene fractie).

Adriaan Schout: Tien jaar Barroso als voorzitter van de Europese Commissie, hoe zou je zijn erfenis omschrijven?

Bas Eickhout: Dat is een heel magere erfenis en een beetje triest eigenlijk. Zijn eerste periode was hij zoekende. Hij was natuurlijk ook klassiek gepositioneerd door de lidstaten die opzoek waren naar de middelmaat, beetje grijs profiel, liefst uit een klein land. Wat dat betreft voldeed hij aan de verwachtingen. Maar ik moet flink graven naar wat hij heeft opgeleverd. Op het gebied van de interne markt heeft hij de molen draaiende gehouden; *business as usual*. Natuurlijk moeten we niet vergeten dat de uitbreiding heeft plaatsgevonden en hij dertien landen een plek moest geven. Hij was de eerste die met zo'n groot college van Commissarissen moest werken.

Hij had ook het Verdrag van Lissabon dat nog moest worden aangenomen. De 'grondwet' was net aangenomen, de publieke sfeer was kritisch en het Verdrag liep vertraging op. Ook dat was natuurlijk niet gemakkelijk. Wat dan overblijft is het beeld van een grijze muis die dolende was in de EU. Hij was zoekende naar wat zijn erfenis zou worden en heeft die eigenlijk niet gevonden.

Adriaan Schout: Maar er zijn toch onderwerpen waar hij zich op profileerde zoals energie en klimaat in zijn eerste periode, en de blauwdruk voor de politieke unie tijdens zijn tweede periode?

Bas Eickhout: Nou. Rond 2007 zag je hem wel springen op het energie en klimaatdossier, maar pas nadat de meeste regeringsleiders het onderwerp al hadden ontdekt. Hij liep eigenlijk altijd achter de feiten aan en drukte ook geen eigen stempel op de ontwikkelingen. Klimaat en energie speelde toen natuurlijk sterk in de Raad in de aanloop naar Kopenhagen. Regeringsleiders waren er al drukdoende mee. Barroso leek vooral spuit 11 door vooral te volgen wat regeringsleiders zeiden en deden.

Als je kijkt naar zijn tweede periode dan ging dat natuurlijk vooral over de eurocrisis. Maar ook hier is zijn stempel uitgebleven. De Eurocrisis heeft uiteindelijk de positie van de lidstaten versterkt, met name door alle noodmaatregelen die intergouvernementeel zijn genomen. Aanvankelijk waren Merkel en Sarkozy leidend, later met name Merkel in haar eentje. Barroso is tenslotte wel met een blauwdruk gekomen in november 2012 maar ook dat is doodgevalen. Daarna is er weinig opgevolgd behalve verongelijkte reacties van Barroso over dat de Commissie het altijd zo goed had gezien.

Ook schitterde hij niet op overige dossiers. Alle initiatieven komen van anderen. Commissaris Rehn is de man achter het Europees Semester geweest – samen met lidstaten zoals Nederland. Op de Bankenunie valt de voortgang tegen. Bovendien is het vooral Commissaris Barnier geweest die daarbij zichtbaar heeft geopereerd. Connie Hedegaard (Commissaris voor Klimaat) is redelijk actief geweest. Kortom, er zijn allerlei initiatieven genomen maar die dan wel door andere commissarissen.

Adriaan Schout: In de media is kritiek geuit op zijn onzichtbaarheid. Deel je dat?

Bas Eickhout: Ja. Hij heeft vooral aan de zijlijnen gestaan. In zijn speeches geeft hij aan dat de lidstaten beter naar hem moeten luisteren. Hij is verongelijkt gebleven. Zijn State of the Union speeches in het EP bleken niet veel om het lijf te hebben. Hij gebruikte deze amper om eens dingen op de agenda te zetten. De State of the Union was vooral een Barroso-show met weinig om het lijf.

Hij stond ook vaak bijna letterlijk aan de zijlijn. Bijvoorbeeld bij de presentaties van Olli Rehn's rapporten over lidstaten was hij er wel om de aftrap te geven maar alle verdere aandacht ging verder naar Rehn. Een onderwerp waar hij ook afwezig was is de omvang van het College met 28 Commissarissen en 7 vicevoorzitters. Hij heeft het laten rusten hoewel het natuurlijk belangrijk is.

Adriaan Schout: In zijn eerste periode zijn de hervormingen van de Europese Commissie toch redelijk geslaagd gebleken?

Bas Eickhout: Dat klopt op zich. Hij heeft zijn eerste periode het nodige gedaan om de Commissie te professionaliseren en de kwaliteit van Commissievoorstellen te verbeteren. Maar, dat past helemaal in het negatieve beeld van de Commissie als club van bureaucraten. De politieke kant van de Commissie is onder Barroso zwak zichtbaar gebleven, terwijl Commissarissen als Rehn steeds politieker zijn gaan opereren, ingegeven door de Eurocrisis.

Adriaan Schout: Is het geen paradox dat de Commissie meer intergouvernementeel is gaan lijken (bijvoorbeeld door goed te letten op machtsverhoudingen in de Raad) terwijl Barroso ook de man is met de politieke unie hoog op zijn agenda?

Bas Eickhout: De urgentie van de eurocrisis heeft de noodzaak van een politieke unie duidelijker gemaakt. Maar binnen de Commissie is dit sluipenderwijs gebeurd via het Europees Semester. De thematiek van het Semester heeft de Commissie duidelijk rap politieker gemaakt maar dat is eerder ondanks dan dankzij Barroso geweest. Naast zijn 'Blauwdruk' is er niet veel gekomen van de politieke ontwikkeling van de Commissie. Politiek heeft hij niet veel gebracht. De eurocrisis heeft duidelijk gemaakt dat een breder sociaal-economisch bestuur nodig is. Dat aanpassingen niet alleen via bezuinigen kunnen. Dit roept vragen op over wat gaan we doen om de crisis te bestrijden en hoe krijgen we er draagvlak voor.

Barroso is eigenlijk niet geschikt voor dit soort vragen. Toch wil hij het graag doen – hij heeft geen tekort aan ego. Wat je dan krijgt is een soort ambtenaar die een State of the Union wil houden. Dan trekt hij een jas aan die hem niet past. Het zet geen lijnen uit; hij reageert. Hij is niet met een vervolg

op zijn blueprint gekomen; hij heeft de discussie hierover niet opgepakt en is er niet transparant over geweest. Ondertussen gaat aan de zijkant het miskende talent spelen en in elke State of the Union beweren dat de Commissie altijd al vond dat integratie verder moest gaan. Nu is hij het boegbeeld van de Brusselse technocraat die niet weet wat speelt buiten Brussel.

Adriaan Schout: Rehn is ook een boegbeeld geworden, en wel van de bezuinigen. Had Barroso dan meer dit onderwerp naar zich toe moeten trekken?

Bas Eickhout: Barroso kan natuurlijk niet Rehn voor de voeten lopen. Echter, hij had wel bredere Commissie perspectieven kunnen schetsen. Commissaris Andor (Werkgelegenheid, Sociale Zaken en Inclusie) wil ander beleid om de crisis te verzachten. De EU zit vol met spanningen, bijvoorbeeld tussen Noord en Zuid, en tussen links en rechtse koersen. Hier is alleen Rehn zichtbaar geweest. De Commissie van Barroso heeft verder geen bruggen geslagen en dan heb je gefaald.

Adriaan Schout: Geeft dat aan de Commissie hervormd moet worden? Kan een commissievoorzitter opkomen voor een breder perspectief op een crisis als de onafhankelijke Commissaris onderdeel is het College? Daarbij, combineert de Commissie niet sowieso allerlei taken die niet in 1 hand horen?

Bas Eickhout: Ik ben het volmondig eens met dat laatste. Met een politiekere Commissie, moet je al die andere taken van de Commissie scheiden. Aan de ene kant is de Commissie politieker geworden maar het heeft ook allerlei planbureau-achtige taken erbij gekregen en die zijn ook belangrijker geworden – zie het werk dat Olli Rehn doet. De politieke taken moet je scheiden van de beleidsondersteunende en controlerende taken. Barroso had prima leiding kunnen geven aan de planbureau taken; hij had kunnen zorgen voor objectieve informatie en analyses. Maar de politieke taken waren niet goed bij hem belegd.

Dit ziet Barroso niet en dat ligt niet aan een tekort aan ego. Hij lijkt bang om dingen door de vingers te laten glijpen. Het is een zwakgebod om alles te willen vasthouden.

Adriaan Schout: Bedoel je dat Barroso niet de baas van Rehn kan zijn? Kan Barroso in principe wel functioneren als voorzitter boven Rehn in het College?

Bas Eickhout: Nou, de baas van Rehn is Merkel. Maar ook als je kijkt naar Barroso's State of the Union: hij noemde de huidige bezuinigingsroute 'het juiste pad' maar dat was eigenlijk de richting die Merkel en Draghi kozen. Het was niet zijn eigen pad en af en toe heeft hij zich er ook publiekelijk tegen gekant. Ongetwijfeld komt dit omdat er zoveel woordvoerders overheen gaan voordat zo'n State of the Union speech klaar is, maar ook dat typeert des te meer het gebrek aan een eigen koers. Had hij de Blauwdruk nu opgepakt voor agendaring en dat gedaan zonder verongelijkt te zijn, had hij zich verweerd tegen bezuinigingen of tegen eenzijdige aanpassingen in lidstaten, dan had hij beter gefunctioneerd en was zijn State of the Union beter en zinvoller geweest. Ondertussen voelen mensen dat de economie in de EU erg wankelt en hij zegt maar dat het goed gaat.

Waarom heeft hij niet meer aandacht besteed aan zijn Blauwdruk? Bijvoorbeeld, slechts 1 van de 3 pijlers van zijn bankenunie is slechts af. Verder is er bar weinig terecht van gekomen. Dat betekent dat óf zijn blauwdruk niet goed was, óf we zijn er nog lang niet en dan had hij dat moeten aankaarten en agenderen. Hoe kan hij anders claimen dat we op de juiste weg zijn, terwijl zijn Blauwdruk amper is toegepast?

Adriaan Schout: Velen vragen zich af of er een verschil was met Van Rompuy? Vind jij dat ze inwisselbaar zijn geweest?

Bas Eickhout: Het is volstrekt onrecht om ze gelijk te schakelen. Er is veel verschil tussen beiden. Van Rompuy is 100X slimmer. Daarbij, Van Rompuy mag niet voor de troepen uitlopen terwijl Barroso het juist zou moeten ambiëren. Ondanks zijn moeilijker positie heeft Van Rompuy meer dan Barroso bijgedragen aan de oplossing van de eurocrisis. Inhoudelijk zitten ze op één lijn maar hun rollen zijn verschillend. Barroso haalt er echter minder uit dan gedacht. Van Rompuy is politiek heel slim en dat komt misschien omdat hij het Belgische politieke klimaat gewend is. Hij weet wel hoe hij met blokken moet samenwerken om dingen gedaan te krijgen.

Het is wel zo dat Barroso nu aan het eind van zijn termijn opfrist vrijer wordt. Hij wordt interessanter in is bijvoorbeeld tegen Cameron ingegaan. Hij permiteert zich meer.

Adriaan Schout: Wie is je ideale kandidaat om Barroso op te volgen?

Bas Eickhout: Mijn ideale kandidaat is Christine Lagarde. Zij heeft de potentie om bruggen te slaan zoals ze doet in het Internationaal Monetair Fonds. Zij heeft ook de potentie om Noord en Zuid te verenigen. Ze is Frans maar niet alleen intergouvernementeel. Ze denkt ook Noord-Europees. Kortom, ze heeft het profiel, gezag en kan bruggen slaan. En het is een vrouw wat voor deze positie ook wel eens verfrissend is. Daarbij, ze is een christendemocratische vrouw. Helaas is de kans klein dat het groene kamp iemand kan leveren.

Ze zal meer spanning bieden en verrassen. Barroso leidt niet tot het gevoel dat je nu eens op het puntje van je stoel wil gaan zitten. Dat was toch een gemis de afgelopen 10 jaar. Er was genoeg te doen en er waren genoeg aan bruggen te slaan. Een nieuwe Commissie moet duidelijker de politieke kant scheiden van zijn andere taken (statistiek, planbureau etc.). Die politieke kant kan met minder Commissarissen af en moet scherper democratisch worden gecontroleerd. Een nieuwe Commissievoorzitter moet die agenda consequent en transparant nastreven, hoezeer sommige lidstaten zich daar tegen zullen verzetten.